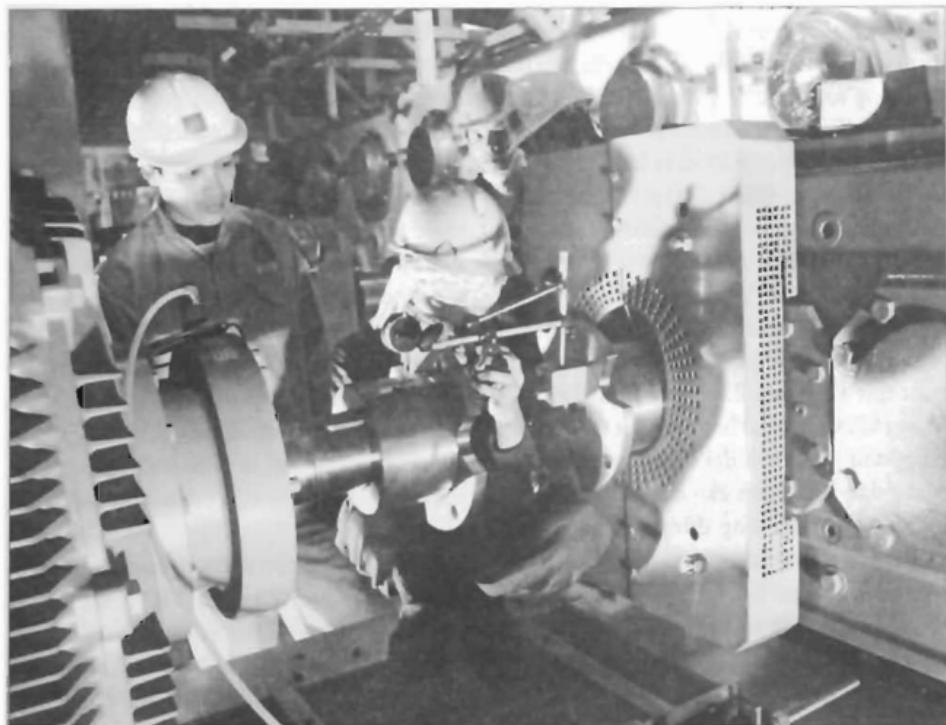

TƯ TƯỞNG HỒ CHÍ MINH VỀ TRÍ THỨC HÓA CÔNG NHÂN VÀ SỰ VÂN DỤNG CỦA ĐẢNG TRONG THỜI KỲ ĐỔI MỚI

Giai cấp công nhân (GCCN) là giai cấp lãnh đạo, lực lượng nòng cốt của cách mạng Việt Nam. Sự trưởng thành lớn mạnh của GCCN có ý nghĩa quyết định bảo đảm cho mọi thắng lợi của cách mạng Việt Nam. Sinh thời, Chủ tịch Hồ Chí Minh luôn quan tâm bồi dưỡng, giáo dục, rèn luyện đội ngũ công nhân, trong đó đặc biệt chú trọng đến việc nâng cao trình độ học vấn, tri thức khoa học, chuyên môn, ý thức chính trị, ý thức giao cấp cho công nhân.

ThS NGUYỄN KIÊM VIỆN

Học viện Chính trị - Bộ Quốc phòng

Lao động không ngừng học tập để nâng cao tri thức của mình _ Ảnh minh họa

1. Hồ Chí Minh đánh giá cao vai trò, vị trí của giai cấp công nhân và quan tâm “trí thức hóa” công nhân, phục vụ sự nghiệp cách mạng của Đảng và dân tộc

Trong tư tưởng của mình, Hồ Chí Minh chưa sử dụng thuật ngữ *“trí thức hóa công nhân”* mà chỉ đề cập đến “Công nông tri thức hóa. Trí thức công nông hóa”¹ và tầm quan trọng của quá trình này. Bởi Hồ Chí Minh sớm nhận thấy, “công nông là gốc của cách mạng”- lực lượng chủ chốt và có vai trò quyết định đến sự nghiệp cách mạng nước nhà. Theo Hồ Chí Minh, “Lực lượng cách mạng - lực lượng chủ chốt của cách mạng là công nhân và nông dân. Vì họ là người trực tiếp sản xuất tất cả mọi tài phú làm cho xã hội sống. Vì họ dũng hơn hết, mà cũng bị áp bức bóc lột nặng nề hơn hết. Vì chí khí cách mạng của họ chắc chắn, bền bỉ hơn của mọi tầng lớp khác”². Trong đó, GCCN tiêu biểu cho phương thức sản xuất mới, giai cấp có hệ tư tưởng tiên tiến và lý luận khoa học, cách mạng, là đại biểu cho lợi ích của những người lao động, là giai cấp lãnh đạo và có vai trò quyết định nhất đối với cách mạng Việt Nam. Xét về nguồn gốc xuất thân thì GCCN Việt Nam chủ yếu từ nông dân mà ra, vì thế họ mối quan hệ mật thiết, gắn bó máu thịt với nông dân ngay từ khi ra đời. Trong khi GCCN số lượng còn ít thì giai cấp nông dân lại chiếm đại đa số trong xã hội. Nông dân Việt Nam cần cù, sáng tạo trong lao động và sẵn sàng đứng lên đánh đuổi giặc ngoại xâm giành và giữ độc lập dân tộc. Ngoài ra, họ chịu ảnh hưởng tích cực của hệ tư tưởng mác xít và hoạt động thực tiễn từ phía GCCN, luôn tin tưởng đi cùng GCCN làm cách mạng.

Xuất thân từ một gia đình nhà Nho, chịu nhiều ảnh hưởng của Nho giáo, nhưng Hồ Chí

Minh đã vượt lên giới hạn chặt hẹp của tư tưởng Nho giáo đương thời, đến với chủ nghĩa Mác - Lê nin. Hồ Chí Minh đánh giá cao vai trò của tri thức, nhưng yêu cầu ở họ phải có những phẩm chất mới, phải có tinh thần cách mạng, tích cực tham gia cuộc đấu tranh giải phóng dân tộc, xây dựng đất nước. Sớm nhận ra vai trò của trí thức Việt Nam đối với sự nghiệp giải phóng dân tộc, xây dựng đất nước theo con đường xã hội chủ nghĩa, vì thế đối tượng đầu tiên Hồ Chí Minh truyền bá chủ nghĩa Mác-Lênin là những người trí thức Việt Nam yêu nước. Với Hồ Chí Minh, muốn giữ vững nền độc lập, làm cho dân giàu, nước mạnh thì không thể không có trí thức. Phát triển đội ngũ trí thức phải đặt trong mối tương quan với nhiệm vụ “nâng cao dân trí”. Theo Hồ Chí Minh, “đối” cũng là một kẻ địch nguy hiểm. Chủ trương “diệt giặc đốt” và thực hiện nâng cao dân trí là vẫn đề có ý nghĩa chiến lược đối với sự nghiệp cách mạng của nước ta.

Trong quá trình cách mạng, tri thức yêu nước Việt Nam luôn gắn bó cùng dân tộc, phục vụ nhân dân, phụng sự cách mạng và sẵn sàng đấu tranh vì lợi ích của dân tộc và nền độc lập nước nhà, đồng thời là một bộ phận quan trọng góp phần xây dựng đất nước. Vì vậy, Hồ Chí Minh luôn coi tri thức là lực lượng ưu tú của dân tộc, “tri thức phục vụ nhân dân bây giờ cũng cần, kháng chiến kiên cường cũng cần, tiền lên chủ nghĩa xã hội càng cần, tiền lên cộng sản chủ nghĩa lại càng cần”³.

Nhận thức được những phẩm chất đáng quý của tri thức yêu nước Việt Nam và bản chất cách mạng, sứ mệnh cao cả của GCCN với dân tộc nên Hồ Chí Minh rất chú trọng đến “trí thức hóa công nhân” và “công nhân hóa trí thức”. Đây là hai nội dung của một vẫn đề có mối quan hệ chặt chẽ, tác động qua

lại, thậm chí chuyên hóa một số nội dung cho nhau. Giải thích về mối quan hệ này, theo Hồ Chí Minh thi công nhân cần học tập văn hóa để nâng cao trình độ tri thức của mình, đồng thời tri thức cần gần gũi công nhân mà học tập tinh thần nghị lực, sáng kiến và kinh nghiệm của công nhân. Tuy nhiên, "tri thức hóa công nhân" không có nghĩa là công nhân biến thành trí thức, hòa tan vào tri thức mà vẫn đề cốt lõi là nâng cao trình độ của công nhân. Cụ thể là nâng trình độ học vấn, tri thức khoa học, chuyên môn tay nghề và trình độ lý luận của công nhân tiên sát tri thức. Tri thức hóa nhưng GCCN không thay đổi về bản chất, GCCN vẫn là lực lượng sản xuất chủ yếu và giữ địa vị lãnh đạo xã hội. Thực hiện "công nhân hóa tri thức" không phải là hạ thấp vai trò trí tuệ của tri thức mà điều cốt lõi là tri thức phải gắn bó với công nhân, phục vụ sự nghiệp giải phóng giai cấp, giải phóng xã hội, trong đó có giải phóng tri thức. Nghĩa là tri thức cũng biết trọng lao động, cũng biết lao động và còn đảm đương trọng trách cao cả bồi dưỡng, nâng cao trình độ văn hóa, lý luận cho công nhân.

Với cách luận giải như trên, Hồ Chí Minh chỉ ra mối liên hệ, sự gắn bó, xích lại gần nhau giữa GCCN và đội ngũ trí thức. Sự gắn bó đó tạo ra "cốt", "lõi" của khối liên minh công - nông - trí, xây dựng khối đại đoàn kết toàn dân tộc và là động lực to lớn trong sự nghiệp xây dựng và bảo vệ Tổ quốc Việt Nam xã hội chủ nghĩa.

Theo Hồ Chí Minh, sự xích lại gần nhau giữa GCCN và đội ngũ trí thức là một xu thế khách quan, do yêu cầu nhiệm vụ cách mạng và sự phát triển của khoa học - kỹ thuật, đồng thời nó còn tạo điều kiện để trao đổi, nâng cao trình độ của nhau. Những phẩm chất tích cực của tri thức đòi hỏi công nhân phải không

ngừng học tập, tu dưỡng. Trái lại, tri thức cần tiếp thu ở công nhân về ý thức hệ tư tưởng mác xít, tinh thần cách mạng triệt để, tính kỷ luật cao và khả năng đoàn kết, tổ chức, lãnh đạo phong trào cách mạng...

Nếu xét về cách thức lao động, lao động công nhân có tính tập thể cao, sử dụng cơ bắp là chủ yếu với những sản phẩm vật chất đáp ứng nhu cầu trực tiếp của đời sống xã hội. Không chỉ vậy, lao động của công nhân còn mang ý nghĩa sáng tạo do đòi hỏi cải tiến phương tiện, công cụ sản xuất, nâng cao năng suất lao động. Trong khi đó, lao động của trí thức mang tính đặc thù, lao động trí óc là chủ yếu. Họ phát minh, sáng chế, tiếp thu và trực tiếp đưa tiến bộ khoa học - kỹ thuật tiên tiến vào sản xuất. Hồ Chí Minh luôn đánh giá cao lao động trí óc của tri thức và giá trị xã hội to lớn của lao động công nhân, đồng thời nhắc nhở không được coi khinh, phân biệt đối xử giữa lao động trí óc và lao động chân tay. Với Hồ Chí Minh, lao động nào cũng vinh quang, cũng đều tạo ra những giá trị nhằm thỏa mãn nhu cầu của xã hội và bản thân, dù là lao động chân tay hay lao động trí óc đều vang, đáng quý như nhau.

Như vậy, tri thức hóa công nhân là làm chuyên hóa công nhân theo hướng tiếp nhận những phẩm chất tích cực của tri thức, góp phần xây dựng GCCN "vừa hồng", "vừa chuyên" xứng đáng là giai cấp trung tâm, quyết định sự nghiệp cách mạng của dân tộc. Chính vì thế mà Hồ Chí Minh rất quan tâm đến việc tri thức hóa họ và cho rằng cần thiết phải có kế hoạch cụ thể, nội dung, hình thức phù hợp để xây dựng, phát triển lực lượng này.

Nội dung tri thức hóa công nhân theo tư tưởng Hồ Chí Minh rất toàn diện, bao gồm chính trị, văn hóa, tri thức khoa học, chuyên

Công nhân kỹ thuật của Công ty Cổ phần Xây lắp Đầu khai Việt Nam tại công trường _ Ảnh: TL

môn - kỹ thuật, trình độ quản lý xi nghiệp và tổ chức sản xuất... hướng đến họ "phải có trình độ không kém gì kỹ sư".

Muốn nâng cao trình độ mọi mặt của công nhân, theo Hồ Chí Minh phải bằng việc học tập, lao động sản xuất và thực hiện các phong trào thi đua. Học tập giúp người công nhân tiếp nhận tri thức khoa học, hình thành kỹ năng lao động và hiểu biết mọi mặt đời sống xã hội. Việc học tập của công nhân được tiến hành thường xuyên, đội ngũ cán bộ phải là "đầu tàu" gương mẫu. Với mỗi công nhân cần xác định rõ nhiệm vụ học tập, học tập không phải để trang trí, cho biết, cho hay mà phải vận dụng vào hoạt động thực tiễn lao động, sản xuất, làm chủ xí nghiệp, làm chủ đất nước...

Với Hồ Chí Minh, phong trào thi đua yêu

nước là trường học lớn nhằm khơi dậy tinh thần chủ động, sáng tạo cùng như thái độ trách nhiệm lao động của công nhân. Phong trào thi đua tạo ra môi trường, điều kiện khuyến khích công nhân say mê học tập, học tập cán bộ, học tập kỹ sư, học tập tri thức, học hỏi lẫn nhau và tự học tập hoàn thiện chính mình. Cũng từ phong trào thi đua mà tri thức có cơ hội gần gũi, giúp đỡ công nhân, và học tập ở công nhân những phẩm chất cần thiết. Bởi: "Do sáng kiến và kinh nghiệm trong thi đua mà lao động chân tay nâng cao trình độ kỹ thuật của mình. Do thi đua mà lao động trí óc gần gũi, giúp đỡ, cộng tác và học hỏi những người lao động chân tay và trở nên những người tri thức hoàn toàn.

Hồ Chí Minh rất quan tâm đến công nhân trẻ, nếu được sự quan tâm chu đáo của Đảng,

Nhà nước, các cấp, các ngành, được đào tạo cơ bản, hệ thống thì lực lượng này trở thành đội ngũ kế cận trực tiếp lãnh đạo, tổ chức, đấu tranh và xây dựng nước nhà. Theo Hồ Chí Minh: "... công nhân trẻ tốt lắm. Họ nghe và làm theo Đảng, công đoàn và đoàn thanh niên. Chúng ta phải tôn trọng họ, tin tưởng vào họ thông qua những việc làm cụ thể mà bồi dưỡng cho họ về phẩm chất đạo đức cách mạng, về chủ nghĩa anh hùng cách mạng của giai cấp công nhân, bồi dưỡng văn hóa, khoa học, kỹ thuật và kiến thức quản lý kinh nghiệp cho họ"⁵. Có làm tốt việc bồi dưỡng, công nhân trẻ mới có đủ trí tuệ, trình độ, năng lực, phẩm chất đầy mạnh mẽ cuộc cách mạng khoa học - kỹ thuật, ứng dụng những tiến bộ trong sản xuất làm ra nhiều của cải vật chất cho xã hội, hoàn thành sứ mệnh lịch sử cao cả của mình đối với đất nước.

Hồ Chí Minh luôn tâm niệm, trí thức hóa công nhân không chỉ là nhiệm vụ của những người công nhân mà còn là nghĩa vụ và trách nhiệm của Đảng, Nhà nước, của các cấp, các ngành. Trong đó, đội ngũ trí thức là lực lượng có vai trò quan trọng trực tiếp nhất. Nếu không có thầy giáo thì không có giáo dục và như vậy sẽ không có cán bộ và lực lượng lao động có trình độ để xây dựng và phát triển đất nước. Và chính Chủ tịch Hồ Chí Minh đã có nhiều việc làm cụ thể, thiết thực để đào tạo, giáo dục đội ngũ công nhân.

2. Sự vận dụng của Đảng ta trong xây dựng GCCN đáp ứng yêu cầu đổi mới, công nghiệp hóa, hiện đại hóa đất nước

Nhận thức sâu sắc tư tưởng Hồ Chí Minh về tri thức hóa công nhân, trong các giai đoạn lịch sử với những điều kiện, hoàn cảnh cụ thể của đất nước, Đảng, Nhà nước ta vận

dụng và đưa ra chủ trương, đường lối lãnh đạo xây dựng, phát triển GCCN phù hợp.

Trước thời kỳ đổi mới đất nước, nhận thức rõ vị trí vai trò sứ mệnh lịch sử của GCCN, trong các kỳ đại hội, Đảng ta luôn quan tâm chăm lo xây dựng GCCN không ngừng lớn mạnh về số lượng và chất lượng, xứng đáng là giai cấp tiên phong, giai cấp lãnh đạo sự nghiệp xây dựng chủ nghĩa xã hội.

Bước vào thời kỳ đổi mới, nhằm phát triển đội ngũ công nhân đáp ứng yêu cầu phát triển kinh tế - xã hội của đất nước, tại Đại hội đại biểu toàn quốc lần thứ VII (1991), Đảng ta nhấn mạnh: "Giai cấp công nhân nếu không có đội ngũ trí thức của mình và nếu bản thân công - nông không được nâng cao kiến thức, không dần được tri thức hóa thì không thể xây dựng được chủ nghĩa xã hội"⁶. Thực hiện sự nghiệp công nghiệp hóa, hiện đại hóa và hội nhập quốc tế, với sự xuất hiện nhiều ngành nghề, lĩnh vực sản xuất mới đã dẫn đến "Xu hướng trí thức hóa công nhân, giảm bớt lao động chân tay nặng nhọc, tăng cường yêu tố trí tuệ và lao động trí óc ngay trong dây chuyền công nghiệp đang tăng lên".

Nghị quyết Đại hội Đảng IX xác định: "Đối với giai cấp công nhân, coi trọng phát triển về số lượng và chất lượng, nâng cao giác ngộ về bản lĩnh chính trị, trình độ học vấn tay nghề, thực hiện "trí thức hóa công nhân", nâng cao năng lực ứng dụng và sáng tạo công nghệ mới, lao động đạt năng suất, chất lượng và hiệu quả ngày càng cao, xứng đáng là một lực lượng đi đầu trong sự nghiệp công nghiệp hóa, hiện đại hóa đất nước và vai trò lãnh đạo cách mạng trong thời kỳ mới"⁷.

Trước sự phát triển mạnh mẽ của khoa học và công nghệ trên thế giới, sự nghiệp đầy mạnh công nghiệp hóa, hiện đại hóa đất nước gắn với phát triển kinh tế tri thức và hội nhập

quốc tế càng đặt ra yêu cầu phải không ngừng nâng cao trình độ mọi mặt cho công nhân, để họ tiếp cận và làm chủ, nâng cao năng suất, chất lượng, hiệu quả sản xuất kinh doanh, giữ vững vai trò lãnh đạo cách mạng trong thời kỳ mới. Nghị quyết Hội nghị Trung ương 6 khóa X *Về tiếp tục xây dựng giai cấp công nhân Việt Nam trong thời kỳ đẩy mạnh công nghiệp hóa, hiện đại hóa đất nước* đã xác định: "Xây dựng giai cấp công nhân Việt Nam lớn mạnh, phát triển nhanh về số lượng, nâng cao chất lượng có cơ cấu đáp ứng yêu cầu phát triển của đất nước; ngày càng được tri thức hóa; có trình độ học vấn, chuyên môn, kỹ năng nghề nghiệp cao, có khả năng tiếp cận làm chủ khoa học - công nghệ tiên tiến, hiện đại trong điều kiện phát triển kinh tế tri thức, thích ứng nhanh với cơ chế thị trường và hội nhập kinh tế quốc tế; có giác ngộ giai cấp, bản lĩnh chính trị vững vàng, có tác phong công nghiệp và kỷ luật lao động".⁹

Nghị quyết Đại hội lần thứ XI của Đảng, trong phần Cương lĩnh xây dựng đất nước trong thời kỳ quá độ lên chủ nghĩa xã hội (bổ sung, phát triển năm 2011), khi bàn về xây dựng và phát triển giai cấp công nhân, đã xác định: "Xây dựng giai cấp công nhân lớn mạnh cả về số lượng và chất lượng; là giai cấp lãnh đạo cách mạng thông qua đội tiền phong là Đảng Cộng sản Việt Nam, giai cấp tiên phong trong sự nghiệp xây dựng chủ nghĩa xã hội".¹⁰ Đồng thời Nghị quyết còn chỉ rõ: "Quan tâm giáo dục, đào tạo, bồi dưỡng, phát triển giai cấp công nhân cả về số lượng và chất lượng; nâng cao bản lĩnh chính trị, trình độ học vấn, chuyên môn, kỹ năng nghề nghiệp, tác phong công nghiệp, kỷ luật lao động, đáp ứng yêu cầu của sự nghiệp công nghiệp hóa, hiện đại hóa và hội nhập quốc tế".¹¹

Như vậy, tri thức hóa công nhân là nội

dung quan trọng trong tư tưởng Hồ Chí Minh và ngày nay được Đảng ta xác định là một nhiệm vụ chiến lược của cách mạng Việt Nam. Tri thức hóa công nhân góp phần phát triển GCCN toàn diện, xứng đáng là giai cấp lãnh đạo cách mạng Việt Nam, thông qua đội tiền phong là Đảng Cộng sản; giai cấp đại diện cho phương thức sản xuất tiên tiến; giai cấp tiên phong trong sự nghiệp xây dựng chủ nghĩa xã hội, lực lượng đi đầu trong sự nghiệp công nghiệp hóa, hiện đại hóa đất nước và là điều kiện tiên quyết để phản ánh đến năm 2020 nước ta cơ bản trở thành nước công nghiệp theo hướng hiện đại, vì mục tiêu dân giàu, nước mạnh, dân chủ, công bằng, văn minh".

1. Hồ Chí Minh Toàn tập. Nxb CTQG, H, 1995. T.6, tr.203, 475

2, 4. Sđd. T.8, tr 214, 224

3. Sđd. T.7, tr 39

5. Sđd. T.12, tr. 570

6. Đảng Cộng sản Việt Nam: Văn kiện Đại hội đại biểu toàn quốc lần thứ VII, Nxb ST, H, 1991, tr. 113, 114.

7. Đảng Cộng sản Việt Nam: Văn kiện Hội nghị lần thứ bảy Ban Chấp hành Trung ương khoá VII. Nxb CTQG, H, 1994, tr.32

8. Đảng Cộng sản Việt Nam: Văn kiện Đại hội đại biểu toàn quốc lần thứ IX, Nxb CTQG, H, 2001, tr.124-125

9. Đảng Cộng sản Việt Nam: Văn kiện Hội nghị lần thứ sáu Ban Chấp hành Trung ương khoá X, Nxb CTQG, H, 2008, tr. 50

10, 11. Đảng Cộng sản Việt Nam: Văn kiện Đại hội đại biểu toàn quốc lần thứ XI, Nxb CTQG, H, 2011, tr.80. 240-241.